

Ministarstvo rada i socijalnog staranja

Mr Predrag Bošković, ministar

Goran Kušević, pomoćnik ministra

Podgorica, 10. jun 2013.

Predmet: predlog Akcije za ljudska prava povodom Predloga strategije razvoja sistema socijalne i dječije zaštite, 2013-2017 godine

Poštovani gospodine Boškoviću,
poštovani gospodine Kuševića,

u skladu sa javnim pozivom objavljenim na internet stranici Ministarstva rada i socijalnog staranja povodom otvaranja javne rasprave u vezi sa Predlogom strategije razvoja sistema socijalne i dječije zaštite, 2013-2017 godine, nakon detaljne analize predložene strategije Akcija za ljudska prava predlaže: **povlačenje Predloga strategije iz procedure kako bi se strategija dodatno unaprijedila i doradila.**

Za ovakav predlog su nas opredijelili sljedeći razlozi:

- a) Predlog strategije je izrađen prije usvajanja i stupanja na snagu Zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti, što je apsurdno imajući u vidu hijerarhijski odnos ova dva dokumenta (strategija mora proizilaziti iz zakona, a ne obrnuto).
- b) Neka važna pitanja koja su se iskristalisala upravo prilikom procesa usvajanja Zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti (kao što je napr. pitanje sprječavanja zloupotrebe prava) nijesu obuhvaćena i pravilno tretirana Predlogom strategije.

Obrazloženje:

Nije potrebno dodatno obrazlagati da je Predlog strategije izrađen prije usvajanja Zakona o socijalnoj i dječijoj zaštiti (Predlog strategije je objavljen na internet stranici Ministarstva 25. maja 2013¹, dok je Zakon usvojen 28. maja 2013). Naglašavamo da je pri izradi Predloga strategije bilo neophodno sačekati sa usvajanjem Zakona koji je u skupštinskoj proceduri trpio amandmanske izmjene do trenutka usvajanja, što pokazuje da čak i konsultovanje Predloga zakona prilikom izrade Predloga strategije nije moglo biti svrsishodno.

Upravo je rasprava koja je prethodila usvojenom Zakonu o socijalnoj i dječijoj zaštiti nedvosmisleno opravdala sumnje da je bilo zloupotreba prava u prethodnom periodu (podsjećamo na odgovor ministra Boškovića na poslaničko pitanje SNP-a u vezi sa refundacijom zarada poslodavcima za vrijeme porodiljskog odsustva zaposlenih porodilja).

Kako je više puta naglašeno da je visina refundirane zarade poslodavcu ograničena kako bi se spriječile zloupotrebe navednog prava, smatramo nedopustivim da se Predlog strategije ne bavi ovim važnim pitanjem.

Podsjećamo da su u pitanju opravdane sumnje na zloupotrebe koje su dovele do višekratno povećanih davanja u milionskim iznosima², dok se, sa druge strane pribjeglo ograničavanju prava na materijalno obezbjeđenje porodice za radno sposobne korisnike na devet mjeseci godišnje.

- c) Predlogu strategije nijesu prethodile temeljno sprovedene analize o ispunjenosti mjera i ciljeva zacrtanih prethodnom Strategijom razvoja socijalne i dječije zaštite u Crnoj Gori 2008-2012 (ili su te analize, ukoliko su i sprovedene, iz nekog razloga izostavljene iz Predloga), dok smo primijetili da su neki podaci koji su navedeni zastarjeli ili netačni.

Obrazloženje:

U samom Predlogu strategije se ne nalaze ocjene o ispunjenosti prethodne strategije, niti su navedeni zaključci, preporuke ili zapažanja za koja se jasno navodi da su nastali na osnovu analize sprovođenja prethodne Strategije. Smatramo da je neophodno bilo izvršiti detaljnu analizu što je najbolji pokazatelj slabosti na kojima je neophodno raditi, dok bi istovremeno bila izvučena dragocjena iskustva o greškama koje je ne treba ponavljati prilikom sprovođenja predložene strategije. Takođe, skrećemo pažnju na podatke koji su zastarjeli, nepotpuni ili netačni:

- „Iako materijalna davanja rastu u nominalnom iznosu, ukupna izdvajanja iz Budžeta Crne Gore za socijalnu i dječju zaštitu u periodu od 2000. do 2011. su smanjena (sa 1,89% BDP u 2000. na 1,19% u 2011. godini, plan) prije svega zbog uvođenja restriktivnijih kriterijuma za

¹ Datum objave dostupan na:

<http://www.mrs.gov.me/pretraga?query=javni%20poziv&siteId=46&contentType=2&searchType=4&sortDirection=desc>.

² „Prema državnim podacima, za porodiljska odsustva je 2007. godine izdvojeno iz budžeta 7,5 miliona eura, dok su 2012. izdvojena 22,5 miliona”, „Porodiljska odsustva: Fiktivno zapošljene trudnice opljačkale milione”, Pobjeda 22. februar 2013.

odjelu dodataka za djecu.“³ Smatramo da je neophodno ažurirati podatke za prethodnu 2012. odnosno tekuću 2013. godinu, što bi pružilo cjelovitu sliku o tendencijama kretanja visine materijalnih davanja. Iz navedenih podataka takvu cjelovitu sliku nije moguće sagledati.

- U poglavlju „Prava u sistemu socijalne zaštite“⁴ navodi se koliko je u aprilu 2013, bilo korisnika svih osnovnih prava iz socijalne zaštite, osim podatka koliko je bilo korisnika prava na pomoć za vaspitanje i obrazovanje djece i mladih sa posebnim potrebama i korisnika prava na jednokratnu novčanu pomoć. Smatramo da je nepohodno navesti i te podatke kako bi se postigla puna otvorenost i dostupnost podataka u vezi sa dosadašnjom raspodjelom sredstava, kao i utvrdila tačnost medijskih navoda o tome da li je pravo na jednokratnu novčanu pomoć zloupotrebjeno za uticanje na biračku volju građana prilikom posljednjih izbora u Crnoj Gori.⁵
- U poglavlju „Usluge socijalne zaštite“, navodi se netačan podatak da NVO „Put nade“ pruža uslugu smještaja (kao jedno od tri skloništa) na teritoriji Podgorice.⁶ Kao što je Ministarstvu poznato, usled nedostatka sredstava NVO „Put nade“ je prestala da pruža ovu uslugu još 2012. god. Nakon prestanka rada privremenog prihvatilišta za beskućnike u Podgorici koje je vodila Akcija za ljudska prava u saradnji sa Ministarstvom, nažalost, ne postoji organizovano prihvatilište/sklonište za beskućnike u Podgorici.

d) Predlog strategije u sebi sadrži kontardiktornosti i neusaglašenosti, pa je teško zauzeti konačni stav u vezi sa nekim pitanjima u socijalnoj i dječijoj zaštiti kojima se strategija bavi.

Obrazloženje:

U Predlogu (Posebni cilj 1 – Unaprijeđenje zaštite siromašnih građana) navodi se: „Analize ukazuju da je materijalno obezbjeđenje porodice dobro usmjereno na siromašne građane, te da je Zakonom o socijalnoj i dječjoj zaštiti predviđen adekvatan sistem provjere imovnog stanja građana.“⁷ Ipak, u poglavlju „Polazne osnove“ se navodi: „Zaštita porodice i pojedinca zahtijeva bolji pristup, targetiranje i adekvatnost materijalnih davanja, kao i poboljšanje monitoringa i praćenja potreba za materijalnim davanjima“⁸, odnosno: „Programi aktivacije mogli bi da omoguće jasno razdvajanje korisnika materijalog obezbjeđenja porodice, koji su angažovani u sivoj ekonomiji, od onih koji realno nemaju prihode niti posao.“⁹

³ Predlog strategije, strana 3.

⁴ Predlog strategije, strana 4.

⁵ „Preko socijalne pomoći, dali 300.000 za kupovinu glasova“, Dan, 13. april 2013, „Zakon zanemario samohrane majke“, Dan, 25. april 2013.

⁶ Predlog strategije, strana 9.

⁷ Predlog strategije, strana 18.

⁸ Predlog strategije, strana 3.

⁹ Predlog strategije (Efikasnija materijalna davanja), strana 15.

Kako je u pitanju veoma važno pitanje opravdane raspodjele sredstava korišćenja prava na materijalno obezbjeđenje, pored kontradiktornosti u Predlogu i u prilog konstataciji da zloupotrebe (koje treba suzbiti) postoje, navodimo i sljedeće:

- Terenski rad Akcije za ljudska prava pokazao je da se pravo na materijalno obezbjeđenje porodice do sada zloupotrebljavalo u praksi i to najčešće tako što su korisnici navedenog prava u radnom odnosu koji nije zakonski prepoznat (tzv. rad na crno). Takođe, čuli smo za više primjera da su korisnici materijalnog obezbjeđenja nepokretnosti formalno prepisivali na druga lica, u cilju izigravanja imovinskog uslova propisanog Zakonom o socijalnoj i dječijoj zaštiti, dok su u praksi nastavili sa korišćenjem nepokretnosti.
- Prilikom saradnje sa zaposlenima u centrima za socijalni rad došli smo do saznanja da su ovakve zloupotrebe prepoznate, ali i nedovoljno sankcionisane.
- Konačno i ministar Bošković se javno složio da navedene zloupotrebe postoje.¹⁰

Još jednom naglašavamo da bi se veći efekat socijalne i dječije zaštite, u okviru postojećih sredstava koja se opredijeljuju za ovu namjenu, bio postignut ako bi se navedena sredstva trošila namjenski, tj. dodijeljivala isključivo onima kojima su zaista i neophodna. Smatramo da bi neizostavno bilo potrebno da se ovo pitanje obuhvati Predlogom Strategije, odnosno Akcionim planom.

Dodatno, smatramo da bi prilikom izrade novog Predloga strategije, pored navedenog posebno bilo potrebno obratiti pažnju na:

- a) detaljnu izradu plana aktivnosti i mjera, kao i određivanje rokova u kojima je neophodno sprovesti jedan od najvažnijih preduslova kvalitetne socijalne i dječije zaštite, prepoznat Predlogom strategije: „Centar za socijalni rad treba da se pozicionira kao moderna, reformisana služba u zajednici“¹¹ (što trenutno nije slučaj imajući u vidu Predlog strategije odnosno predloženi Akcioni plan);
- b) adekvatno zbrinjavanje tzv. socijalnih pacijenata koji trenutno zdravstveno borave u Specijalnoj bolnici za psihijatriju u Kotoru, iako njihovo mentalno stanje ne zahtijeva dalju hospitalizaciju, odnosno za koje psihijatri procijenjuju da mogu nastaviti boravak u ustanovama socijalne zaštite.¹²
- c) Preispitivanje predloženih rokova Akcionim planom koji su u načelu predugi imajući u vidu hitnost situacije u kojoj je neophodno djelovati.¹³

¹⁰ „Tačno ćemo znati kome treba socijalna pomoć“, Vijesti, 15. januar 2013.; „Uskoro socijalni karton“. 23. mart 2013.

¹¹ Predlog strategije, strana 9.

¹² Detaljnije vidjeti u izvještaju Akcije za ljudska prava „Poštovanje ljudskih prava pacijenata smještenih u psihijatrijskim ustanovama-ZU Specijalnoj bolnici za psihijatriju u Kotoru, Psihijatrijskoj klinici Kliničkog centra Crne Gore i Odjelenju za psihijatriju u okviru JZU

Opšte bolnice u Nikšiću“ na: <http://www.hracion.org/wp-content/uploads/Izve%C5%A1taj-zavr%C5%A1ne-ocjene-4-2-2013.pdf>, preporuka broj 26.

¹³ Primjera radi: Skratiti rok za razvoj mjere aktivacije za uključenje u programe zapošljavanja i radnog angažovanja radno sposobnih korisnika materijalnog obezbjeđenja porodice sa kraja 2014. na kraj 2013. posebno imajući u vidu da MO porodice za

Za dodatna pojašnjenja stojimo na raspolaganju.

Zahvaljujemo na pažnji.

S poštovanjem,

Tea Gorjanc Prelević, izvršna direktorica Akcije za ljudska prava

Mirjana Radović

radno sposobne korisnike ograničava na 9 mjeseci Zakonom o socijalnoj i dječijoj zaštiti koji je upravo usvojen. Takođe, skratiti rok za uspostavljanje usluge socijalne i dječje zaštite u lokalnim zajednicama (npr. dnevni centri, prihvatilišta/skloništa, SOS telefoni i dr.) sa kraja 2014 na kraj 2013. imajući u vidu da u međuvremenu nije sistemski riješeno pitanje zbrinjavanja beskućnika.